

UDK 81'373.612.2

Izvorni naučni rad

Indira SMAJLOVIĆ-ŠABIĆ (Tuzla)

indirasmajlovic@yahoo.com

KOLOKACIJSKA I KONCEPTUALNA ANALIZA JEDINICA SA SOMATSKOM SASTAVNICOM SRCE

U bosanskome jeziku bilježimo izrazitu frekvenciju (su) postojanja jedinica s somatskom sastavnicom *srce*, s jedne strane u ulozi baze kolokacija, a s druge strane ovaj organ kao izvornu domenu nalazimo u brojnim metaforičkim i metonimijskim izrazima. Ipak *srce* biva učestalije u konstrukcijama koje oplodotvoruju njegovu figurativnost, frekventnije u idiomatičnom, nego li u komponencijalnom značenju kolokacija. Pri metaforama *srce* uglavnom biva konkretizirano, materijalizirano kao STROJ, PREDMET, MATERIJA, SKLADIŠTE OSJEĆAJA, apsolutno iskorišteno u svojoj figurativnosti. Metonimijska upotreba ostvaruje se jedino u tipu dio za cjelinu, kao što je slučaj s metonimijom SRCE ZA OSOBU, koja pripada modelu DIO TIJELA ZA OSOBU.

Ključne riječi: *kolokacija, idiomatsko značenje, baza, frazemska jedinica, konceptualna metafora, reifikacije, univerzalne metafore*

U prvome poglavlju „The linguistic landscape of the human body“, u knjizi *Vocabulary, Culture, Cognition*, lingvistica Danica Škara defini- ra odnose okoline, kulture i jezika u kognitivnoj lingvistici, s posebnim naglaskom na metaforu, metonimiju i utjelovljenje. Empirijski ukazuje se na središnje mjesto ljudskog tijela u našoj konceptualizaciji svijeta. Pri tome ljudsko tijelo konceptualiziramo na temelju predodžbenih shema (scheme SPREMNIKA, NUTRINE I VANJŠTINE, PREDNJE I STRAŽNE STRANE, GORE – DOLJE I RAVNOTEŽE). Posebno se ističe povezanost konceptualizacije osjećaja i dijelova tijela, kao što je slučaj različitih oblika metafore SRCE JE SPREMNIK ZA OSJEĆAJE. Takvom recepturom somatske sastavnice unutar izraza preuzimaju ulogu motivacijskog faktora. Cilj našega rada je frazeološke jedinice i kolokacije s sastavnicom *srce*, podrediti kolokacijskoj,

odnosno konceptualnoj analizi s osvrtom na idiomatsku upotrebu. Sastavnicu *srce* definirat ćemo *bazom* koja nosi primarno značenje, lekičku fosiliziranost i monolitnost. Riječ *srce* dolazi od latinske riječi *cor*; *cordis* iz čijega korijena proizilaze na španskome jeziku *corazón*, francuskome *coeur*, italijanskome *cuore*. Njemačko *Herz* i englesko *heart* postaju od grčkoga *kardia*. Indoeuropski korijen **kr-* ima izvorno značenje *vibriranja*. Iz razloga što se emocije uglavnom iskazuju figurativno, u tom pogledu metafora predstavlja najkorisnije sredstvo izražavanja, a iz razloga što je *srce* lokalizator, nailazimo na izrazit broj metaforičkih i metonimijskih izraza s ovim organom kao izvornom domenom.

Frazeološku jedinicu ćemo definirati leksikaliziranom grupom riječi, konvencionalnim izrazima u sastavu dvaju ili više riječi koje imaju relativnu semantičku i sintaktičku stabilnost, s mogućnošću reproduciranja, konotacije, *emphatic* ili *intersifzing* uloge u tekstu. Učestalost upotrebe, fiksiranost strukture i značenja variraju u ovisnosti od diskursa i registra. S tim u vezi mogu imati suprakomponencijalno i komponencijalno (preneseno i doslovno) značenje, odnosno mogu biti shvaćeni u užem ili širem smislu. Što se tiče kolokacija definirat ćemo ih svezama riječi koje su temeljene na značenjskoj povezanosti samostalnih leksičkih sastavnica u kojoj se konkretiziraju njihova značenja (Blagus Bartolec, 2008: 110). Pri preciziranju semantičke uloge B. Petrović (2008: 589) navodi da su kolokacije čvršći i restriktivniji spoj u odnosu na slobodne sintagme. Kod kolokacija je mogućnost zamjene članova mala ili nikakva zbog ograničenog odabira potencijalnih članova koji s drugim članom kolokacije mogu stajati u sintagmatskim odnosima. Zamjenom jednog člana kolokacije nastaje nova kolokacija s posve novim značenjem. (Stojić, Murica, 2020: 113)

Dakle, kolokacije i frazemske jedinice konstrukcije su najmanje dvaju riječi koje bilježe izrazitiju frekventnost upotrebe, odnosno veću mogućnost supojavljivanja (Borić, 2002: 107) ili postoji predvidljivost pojavljivanja (Blagus Bartolec, 2008: 107). Idiomatičnost je upravo karakteristična za frazeme te se ona, u pravilu, može smatrati razlikovnim obilježjem frazema u odnosu na kolokacije, ali to obilježje ipak nema vrijednost apsolutne razlikovnosti jer i značenje nekih kolokacija može biti djelomično preneseno (Stojić, 2010: 5), *srce je bolesno* – doslovno dijagnosticiranje oboljenja ili *srce je bolesno* – od ljubavi, *srce je otkazalo* – doslovno ispustilo vitalnost i uzrokovalo umiranje ili *srce je otkazalo* – u ljubavi i vezi, *srce je donirano* – doslovno pri zatajenju srca kao jedina mogućnost liječenja ili *srce je donirano* – pri početku nove ljubavi, i sl. Razlika između kolokacija i frazema također se očituje u činjenici da se oni ne mogu pojaviti u istome kontekstu. Sintagma *dati srce* je ujedno i kolokacija i frazem. Kolokacija u značenju ‘doniranje organa’,

ali i frazem s prenesenim značenjem ‘zavoljeti nekoga’. Specifičnost da je neka sintagma istodobno i kolokacija i frazem nije metodološki problem, ali je važno odrediti u kojim se uvjetima njezina upotreba smatra kolokacijskom, a kada frazeološkom. Samo situacijski i jezični kontekst može otkriti je li riječ o kolokaciji ili frazemu, npr. *Srce su donirali djetetu iz Beča. Operacija je uspjela.* (doslovno značenje – kolokacija). *Dao sam ti dušu, srce sam ti dao.* (preneseno značenje – frazem). Ili u formi *Srce je pripalo djetetu iz Beča*, naspram *Srce više nije moje, tebi draga pripalo je.*

Riječi ulaze u kolokacije sa svojim prototipnim ili jezgrenim značenjem, koje se u kolokaciji oblikuje u konkretno, specificirano značenje koje favorizira ili dopušta konkretni kolokat, na temelju uobičajenosti. Imenica *srce* i glagol *pulsirati* vezani su esencijalnim značenjskim odnosom: *Šta srce radi? Pulsira*, tj. širi se i sužava. Iz tih sintagmatskih veza (*srce : pulsirati*) proizilazi da leksemi uživaju *libertum* u dozvoljenim limesima unutar kojih se mogu kombinirati u sintagme s drugim leksemima (glagol *pulsirati* ne može uz svaku drugu imenicu), dakle bivaju subordinirani ograničenjima (*collocation*).

Hausmann (1985: 119) razlikuje šest osnovnih struktura kolokacija koje podređuje pravilima: kada glagol prethodi imenici, imenica je u funkciji objekta, a kada imenicu slijedi glagol, ona je u funkciji subjekta. Imenica + imenica predstavlja strukturu u kojoj je jedna imenica glavna (baza), a druga njezina apozicija:

- *Verb + Substantiv (Basis)*: tražiti srce, naći srce (za operaciju)
- *Adjektiv + Substantiv (Basis)*: zdravo srce
- *Substantiv (Basis) + Verb*: srce pulsira
- *Substantiv + Substantiv (Basis)*: operacija srca, donacija srca

Konstrukcije *Adverb + Verb (Basis)*, *Adverb + Adjektiv (Basis)*, izostavljamo iz razloga što našem analiziranome korpusu ne odgovara forma baze, jer pridjevi i glagoli mogu biti baza samo kada ih prate prilozi.

Bensonova (1985: 61ff) strukturna klasifikacija kolokacija temelji se na vrsti riječi koja dominira u kolokacijskoj svezi, s tim u vezi razlikuje gramatičke i leksičke kolokacije. Pritom gramatičkim kolokacijama smatra sveze riječi koje se sastoje od dominirajućega dijela (glagola, imenice ili pridjeva) i podređenog dijela (prijedloga). Leksičkim kolokacijama smatra sveze riječi koje se sastoje od dviju ravnopravnih leksičkih jedinica. Razlikuje tri osnovna tipa:

- *adjective + noun*: bolesno srce
- *noun + verb*: srce kuca
- *verb + noun*: liječiti srce

Frazemske jedinice sa sastavnicom *srce* plodonosne su u mnogobrojnim metaforičkim iskazima i pri tome sastavni dio svakodnevnog diskursa te ih često nismo ni svjesni. Ako aktiviramo svijest o njima počinjemo razlikovati konceptualne od konvencionalnih metafora. Konceptualna metafora stoji u zaleđu drugih metaforičkih iskaza i nužna je za njihovu interpretaciju, semantičku dekodifikaciju. Konvencionalne metafore su izrazi svakodnevnog diskursa, a utemeljeni su na konceptualnim metaforama. S jedne je strane konceptualna metafora sintagmatska sposobnost povezivanja konceptualnih domena koja se uvijek nanovo odvija u pojedinoj konceptualnoj situaciji. S druge strane, stalna upotreba veza između istih konceptualnih domena dovodi do njihova ustaljivanja pa je tako konvencionalizirane konceptualne metafore moguće promatrati i kao gotova, paradigmatiska znanja koja nesvjesno prizivamo kako bismo izrekli ili razumjeli neki jezični izraz. Svaki se put kod procesiranja aktivira neka veza između dviju domena, ali isto tako neke veze češće koristimo ili su nam iskustveno bliže pa su istaknutije, a ta istaknutost opravdava gledanje na konceptualnu metaforu kao na već gotovu i ustaljenu vezu između dvaju domena (Stanojević, 2009: 343).

Lakoffova teorija konceptualne metafore podrazumijeva dvodomenski pristup i povezanost prema načelu A je B. Svaka metafora se sastoji od izvorne domene (engl. *source domain*) i ciljne domene (engl. *target domain*), i pri tome izvorna omogućava shvaćanje ciljne domene, dok među njima postoje brojne motivacijske poveznice (Lakoff, 2004: 7–14). Lakoff i Johnson na kognitivističkim temeljima pokušavaju dokazati da metaforični jezički materijal možemo svrstati u dvije osnovne skupine. Prva skupina – orijentacijske konceptualne metafore (*orientational metaphors*) nastaju na iskustvenoj osnovi, tj. zbog značajnih mjesta (*salient points*) u našem gledanju svijeta (Lakoff i Johnson 1980: 14–24). One se najčešće koncipiraju odmjerenjem prostornih odnosa, npr.:

SREĆA JE GORE – TUGA JE DOLJE

Srce je poskočilo.

Srce se srušilo.

Srce je zgaženo.

Srce je otišlo u pete.

Metafora TUGA JE DOLJE daje smisao izrazu *njezino srce je potonulo*, *srce je sišlo u pete*, gdje manifestujemo ostvarenje metafore silaznom putanjom PUT PREMA DOLJE, pri projiciranju dijelovima tijela. U nekim je jezicima takva putanja ostvarljiva preko odjeće:

njem. Das Herz fiel ihm in die Hosen.

engl. His heart was in his boots. (i pantalone i čizme nalaze se u donjem dijelu tijela)

VELIKO JE GORE – MALO JE DOLJE

Ruiz de Mendoza (1999: 19) pruža opis kognitivnih modela veličine koji se sastoji od sljedećih značajki:

- a) predmeti se vezuju po veličini, u rasponu od vrlo malih do vrlo velikih
- b) mali objekti trebaju veću kontrolu nego veliki objekti
- c) mali objekti su potencijalno manje štetni nego veliki objekti
- d) mali objekti su potencijalno manje važni nego veliki objekti.

Ovaj model, prema autoru, koncipiran je na iskustvenom temelju s velikim i malim objektima, stvarajući kod nas različite utiske i generalizacije tipa PODREĐENO – NADREĐENO. S tim u vezi, srce zauzima obje uloge. Ono može imati pozitivne dispozicije i konotacije, biti koncipirano kao velik spremnik za puno pozitivnih emocija, ljubaznosti, darežljivosti, hrabrosti: *imati veliko srce*, ili imati negativne konotacije kukavičluka i nehumanosti: *imati malo srce*, *sićušno* ili *uopšte nemati srce*. *Nemati srca* je frazem u kojemu se fokus postavlja na vizualnu percepciju sugovornih kinemičkih (paralingvističkih) ili konkretnijih fizioloških obilježja tokom komunikacije. (Aljukić, 2011: 67)

Drugu skupinu čine ontološke metafore (*ontological metaphors*) koje nam dozvoljavaju da događaje, aktivnosti, osjećaje, ideje i sl. shvaćamo kao entitete i supstancije, odnosno nematerijalne stvari materijalizujemo, apstraktno konkretiziramo (Lakoff i Johnson, 1980: 25–29). Prema arhetipu čovjek – karakter, srce može biti dobro i zlo, vatreno i kameno, lavlje i zečije, itd. Analogno čovjeku ono može da voli i mrzi. Metafore koje referiraju na apstraktno neki nazivaju *reifikacijama* (Pérez, 2008: 33).

SRCE JE dobro i zlo, veliko i malo, hladno i vatreno, ozebilo, ledeno i toplo, kameno i mehko, lavlje i zečije, hrabro i kukavno, zaljubljeno, viteško, kraljevsko, djevojačko, ludo, itd.

SRCE igra, kliče, raste, ludi, udara, kuca, (h)lupa, skače, puca, vehne, topi se, daje, poklanja, gori, hladi, razbija, lomi, čupa, pripada, itd.

U ovakvome kontekstu *ljubav* se često lokalizuje u *srcu* kao vrijednosnome objektu. Kao i *ljubav*, *srce* je osjetljivo i krhko, za posljedicu se lomi i razbija. Znano je da je neko zbog nesretne ljubavi *slomljena srca*, i tu metaforu možemo etiketirati univerzalnom jer je kao takva znana u mnogim jezicima i kulturama:

engl. Broken heart.
špan. Tener el corazón roto.
ital. Avere il cuore spezzato.
fran. Avoir le cœur brisé.
njem. Das Herz gebrochen haben.

Shodno tome možemo definirati metaforu SRCE JE PREDMET (često) lomljiv. S obzirom na to da je *srce* odobreno kao objekt, moguće je posjedovati *nečije srce* ili *dati nekome srce*. Univerzalnom shvatamo i metaforu SRCE JE MATERIJA, npr. usporedba s zlatom simbolizira vrline, dobrotu ili ljubaznost, čime se konceptualizira duhovno bogatstvo. Ovu ćemo reifikaciju predstaviti i na ostalih pet jezika:

bos. Imati zlatno srce.
engl. To have a heart of gold.
špan. Tener un corazón de oro.
ital. Avere un cuore d'oro.
fran. Avoir un cœur d'or.
njem. Ein goldenes Herz haben.

Negativne konotacije su brojnije ali jednako univerzalne, pa srce biva od željeza, kamena, čelika, mramora, itd. čime se referira na nekog bez osjećaja, samilosti, suosjećaja i zanimanja za druge. Tvrdoka materijala korelira s tvrdoćom i hladnoćom stava i karaktera: *biti srca teška/kamena/čelična*, opozitno imamo: *mehko ili srce od baršuna* (engl. *to be softhearted*).

Sljedeći su slučajevi kojima se koncipiraju ontološke metafore:

KVANTIFIKACIJOM

Dva srca i jedna ljubav je dovoljno za sreću.
Srce puno sevdaha.
Srce puno ljubavi/mržnje.
Prazno srce puno boli.
Dva srca, jedno za ljubav drugo za mržnju.
Dva mlada srca.

PREPOZNAVANJEM

Ustaj draga, drago srce moje.
Srce je dobro od kada je tu.
Srce je slomljeno kako je otišla.
Poslije Srebrenice srce je kameno.
Crveno srce.

POSTAVLJANJEM CILJEVA

Srce kuca za ljubav njenu.

Srce čuvam za nju.

Srce Srebrenice kuca za pravdu.

Treći su tip *metafore omeđenog prostora*, koncipirane načelom in-out, odnosno definiraju teritorij sastavljanjem granica oko njega, što je čin kvantifikacije. Određene manje ili više apstraktne entitete zamišljamo kao omeđene prostore čiji elementi mogu zauzimati intralokativna i ekstralokativna stanja. U ovome kontekstu, s somatskom sastavnicom *srce* definirat ćemo metaforu **SRCE JE SPREMIK ZA OSJEĆAJE** ili **SRCE JE POSUDA EMOCIJA**, i posvjedočiti sljedeće primjere:

Urezalo se na srce.

Vezalo se za srce.

Ući u srce.

Izbaciti iz srca.

Ispuniti srce.

Na kraj/dnu srca.

Iz dubine srca.

Preko srca.

Puno/prazno srce.

Otvoreno/zatvoreno srce.

Izvan očiju, izvan srca.

U moje se srce uselila tuga.

Ungerer i Schmid (1996) definiraju da EMOCIJA dolazi odjednom i izvana te je kao takva koncipirana kao UDARAC:

Pogodila me u srce.

Udarila me u srce.

Metaforu **SRCE JE POSUDA EMOCIJA** ipak ne možemo definirati univerzalnom iz razloga što u nekim jezicima i kulturama emocije se skladiše u drugim dijelovima tijela. U Turskoj se, primjerice, lokalizuju u jetri *My liver*; *my soul* (Moja jetra, moja duša). Ovakvome kontekstu bliska je i metafora **SRCE JE TUGA** koju ipak možemo smatrati univerzalnom:

bos. Primiti nešto k srcu.

engl. To take something to heart.

špan. Tomarse algo muy a pecho.

ital. Prendere qualcosa a cuore.

fran. Prendre quelque chose à cœur.

njem. Sich etwas zu Herzen nehmen.

Osjećaj pritiska se manifestira teškoćom disanja pa je emocionalni *locus* SRCE u engleskome, francuskome, italijanskome i njemačkome jeziku, dok je u španskome lociran u PRSIMA (*a pecho*). Dakle, neki jezici mogu da dijele istu konceptualnu metaforu, ostvarenu na različit način, odnosno ne mora da postoji ekvivalentnost jezičkog izražavanja, dok je konvencionalna projekcija ista u svim jezicima. Identično, zbog osjećaja tuge italijansko srce *plače*: *Mi piange il cuore per*. S druge strane, u domaćem jeziku, engleskome ili njemačkome, Amorove strelice ranjavaju srce te ono krvari:

bos. Zbog nje mi srce krvari.

engl. It makes my heart bleed.

njem. Mein Herz blutet.

Metafora SRCE JE HRABROST vezuje srce s određenim životinjama i time ovaploćuje prisustvo ili nedostatak hrabrosti. Nije isto imati srce lavlje (hrabro i divlje) i srce pileta ili zeca (kukavno).

Nakon što smo srce definirali spremnikom u kome su locirane i skladišene čovjekove emocije, na osnovi tih karakteristika srce stupa u korelativne odnose: binarne spram glave i mozga, jer srce kao mjesto gdje se nalaze osjećaji je figurativno, binarno je glavi kao raciju, ali srce se naporedo upotrebljava s dušom, u značenju:

SVOJSTVO KARAKTERA

Imati dušu i srce.

Biti bez duše i srca.

INTENZITET

Svim srcem i dušom.

Iz srca i duše.

Ovaj tip metafora definira i *srce kao stroj*, koji počiva na principu on-off kojim oplodotvorava mentalna iskustva i psihološka stanja kao unutarnji mehanizam, izvor energije, pogonsko stanje, razinu učinkovitosti i proizvodnje kapaciteta:

SRCE JE STROJ

Srce se pokvarilo.

Srce je stalo.

U srcu se okrenulo.

Srce radi/kuca/lupa.

Univerzalnom možemo definirati i metaforu SRCE JE ISKRENOST iz kojih su emocije iskrene i intenzivne da ponekad mogu skrenuti i u hiperbolu:

u nečijem srcu srce.

bos. Iz dna srca.

engl. From the bottom of one's heart.

špan. Desde lo más profundo del corazón.

ital. Dal profondo del cuore.

fran. Du/ au fond du coeur.

njem. Aus tiefstem Herzem.

Jedno je od načela strukturnih ograničenja metafore koje ograničava preslikavanje iz izvorne u ciljnu domenu načelo nepromjenjivosti. Pomoću načela nepromjenjivosti pokušava se pokazati da između ciljne i izvorne domene postoji odnos koji ograničava moguća preslikavanja tako da se ne može bilo koji dio izvorne domene preslikati na bilo koji dio ciljne domene. Metaforička preslikavanja čuvaju raspored izvorne domene tako da je on u skladu sa strukturom ciljne domene. Drugim riječima, nije moguće *preslikavanje svega na sve*. (Stanojević, 2009: 345). Dakle, značenje koje svaka izvorna domena nosi u preslikavanjima nije slučajno, nego se zasniva na glavnom žarištu koje je određeno središnjim znanjem (engl. *central knowledge*) o pojedinom konceptu. Središnje je znanje najvažniji dio našeg enciklopedijskog znanja o pojedinom konceptu, čija se važnost očituje u velikoj konvencionaliziranosti, generičnosti, intrinzičnosti i karakterističnosti za pojedinu skupinu entiteta (Stanojević, 2009: 350–353). Strukturne metafore najčešće proizilaze iz sljedećih odnosa:

SRCE JE SREDIŠTE – JEZGRA

Srce grada.

Srce Bosne. (Sarajevo)

Srce Sarajeva. (Sarajevo film festival)

Srce ustanka. (pokretač)

Kako je i samo srce na središtu tijela, ono često sudjeluje u koncipiranju metafora za produciranje nečega od vrle važnosti koje se prema takvoj karakteristici smiješta u središte kao *a priori*. Pri govoru o državama, njihovo srce uglavnom bivaju glavni im gradovi. Još je jedna učestala pojava, isticanje središta voća kao najsočnijeg, zrelijeg, zdravijeg ili sl.

Sočno srce lubenice.

Srce artičoke.

SRCE JE BOLEST/LUDILO/MAGIJA

Srce je ozeblo.

Srce je ludo.

Srce je bolesno.

SRCE JE SUDIONIČ RATA

Srce je pobijedilo.

Srce se predalo.

Srce se borilo.

Srce je izgubilo.

Srce udara.

PRIVRŽENOST JE TOPLINA

Srce gori / plamti / topi se / zagrijava se / hladi se / smrzava se.

Toplo-hladno dualnost ima i negativne i pozitivne konotacije. Deignan (1995: 161) ističe da se toplina uglavnom koristi za razgovor o jakim emocijama, prijateljskim i pozitivnim, dok su hladna osjećanja također često jaka, ali i negativna. Prema Lakoffu i Johnsonu (1980) metafore se temelje na ljudskom iskustvu. Primjerice, vrlo česta metafora PRIVRŽENOST JE TOPLINA proizlazi iz ljudskog osjećaja topline kada nas netko zagrlji. Najvjerojatnije, takvo poimanje većini ljudi na svijetu ne bi bilo iznenađujuće. Takve su metafore primarne i univerzalne jer utjelovljuju univerzalna ljudska tjelesna iskustva koja dijele ljudi bez obzira na različitost jezika.

engl. To have a cold heart/ to be coldhearted.

njem. kaltherzig sein.

špan. Ser frío, insensible.

METONIMIJA SRCE ZA OSOBE

Dok se kod metafora radi o supostojanju dvaju različitih domena kod metonimije se radi o istoj konceptualnoj domeni, ali su pri tome aktivne dvije zone:

- ciljni koncept, ono na šta se misli
- svi elementi na koje se cilja, koji su istaknuti.

Od tri temeljna odnosa (tipovi) DIO ZA CJELINU, CJELINA ZA DIO I DIO ZA DIO, jedinice iz našega korpusa ostvaruju najveću plodnost u prvome tipu, dakle pri metonimijskoj ekspanziji – ciljan domena se nalazi unutar izvorne (target in source).

Uskoro će nam trebati hrabrih-čvstih-čeličnih srca. (Treba nam novih ljudi).

Metonimija SRCE ZA OSOBE, također pripada tipu DIO ZA CJELINU i sljedeći su tipični primjeri ovoga vida: pripadanje *srce srca*, davanje *srce srcu* ili pri obraćanju *srce moje* (engl. *sweetheart*, špan. *corazon mio*, njem. *mein Herz*, fran. *mon coeur*, ital. *cuore mio*), čime se blago skrece i ka hiperboli.

Zaključak

U bosanskome jeziku bilježimo izrazitu frekvenciju (su)postojanja jedinica s somatskom sastavnicom *srce*, s jedne strane u ulozi baze pri kolokacijama, s druge strane ovaj organ kao izvornu domenu nalazimo u brojnim metaforama i metonimijama. U kolokacijama, kada glagol predhodi *srce* kao bazi, *srce* zauzima funkciju objekta, a kada baza slijedi glagol, *srce* je u funkciji subjekta. Pri konstrukciji s još jednom imenicom, nova imenica dobija svojstvo apozicije. To su osnovne strukture kojima se tvore ovako definirane kolokacije (sa sastavnicom *srce*) u bosanskome jeziku. Lakoffova teorija konceptualne metafore je apsolutno primjenjiva na domaći korpus frazema s *srcem* kao izvornom domenom, pri tome značajan broj biva etiketiran univerzalnim metaforama. *Srce* kao središnji somatski organ disponiran je za figurativno diktiranje, koncipiranje metafora za nešto od vrle važnosti koje se prema takvoj karakteristici locira u središtu kao *a priori*, odnosno smiješta se *in medias res*. U većini slučajeva, u metaforama ili metonimijama, *srce* biva konkretizirano, materijalizirano kao STROJ, PREDMET, MATERIJA, OMEĐENI PROSTOR, SKLADIŠTE OSJEĆAJA, apsolutno iskorišteno u svojoj figurativnosti. Metonimijska upotreba ostvaruje se jedino u tipu dio za cjelinu, kao što je slučaj s metonimijom SRCE ZA OSOBU, koja pripada modelu DIO TIJELA ZA OSOBU.

Literatura

- Aljukić, Bernes: „Semantičke specifičnosti frazema“, *Post Scriptum, Časopis za obrazovanje, nauku i kulturu*, Broj 2, Pedagoški fakultet Bihać, 2011.
- Blagus Bartolec, Goranka, *Kolokacijske sveze u hrvatskom jeziku (s posebnim osvrtom na leksikografiju)*. Zagreb, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, (rukopis), 2008.
- Benson, Morton, “Collocations and Idioms”, u: Ilson, R. (ur.) *Dictionaries, Lexicography and Language Learning*, Pergamon, Oxford, 1985, str. 61–68.
- Deignan, Alice (1995): *Collins Cobuild English Guides*, 7: Metaphor. London: Harper Collins.
- Hausmann, Franz Josef, “Kollokationen im deutschen Wörterbuch. Ein Beitrag zur Theorie des lexikographischen Beispiels”, u: Bergenholtz et al. (ur.) *Lexikographie und Grammatik. Akten des Essener Kolloquiums zur Grammatik im Wörterbuch* 28.–30. 6. 1984, Niemeyer, Tübingen, 1985, str. 118–129.
- Kövecses, Zoltán (1986): *Metaphors of Anger, Pride, and Love: A Lexical Approach to the Structure of Concepts*. Amsterdam: John Benjamins.

- Lakoff, George (1987): *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, George and Mark Johnson (1980): *Metaphors We Live By*. Chicago: Chicago University Press.
- Gutiérrez Pérez, Regina, Pablo de Olavide University, Seville, *A Cross-Cultural Analysis of Heart Metaphors*, Revista Alicantina de Estudios Ingleses 21 (2008): 25-56
- Ruiz de Mendoza Ibáñez, Francisco J. (1999): *Introducción a la Teoría Cognitiva de la Metonimia*. Granada: Granada Lingvistica y Método Ediciones.
- Petrović, Bernardina, „Glagoli emocionalnih stanja u kolokacijskim struktura i leksikografskom opisu”, u: Srdoč-Konestra et al. (ur.) *Riječki filološki dani: Zbornik radova sa 7. međunarodnoga znanstvenog skupa Riječki filološki dani*, Filozofski fakultet, Rijeka, 2008, str. 589–599.
- Stanojević, Mateusz-Milan, 2009. „Konceptualna metafora u kognitivnoj lingvistici: pregled pojmova“. *Suvremena lingvistika*, br. 2, str. 339–369.
- Stojić, Aneta, Sanela, Murica, „Kolokacije – teorijska razmatranja i primjena u praksi...“ *FLUMINENSIA*, god. 22 (2010) br. 2, str. 111–125.
- Ungerer, Friederich and Hans Jörg Schmid (1996): *An Introduction to Cognitive Linguistics*. London: Longman.

Indira SMAJLOVIĆ-ŠABIĆ

COLLOCATIONAL AND CONCEPTUAL ANALYSIS OF UNITS CONTAINING THE SOMATIC COMPONENT *HEART*

A significant amount of co-existence of units containing the somatic component *heart* can be noted in the Bosnian language, on the one hand as a collocation basis, and as the organ presenting a source domain in a number of metaphorical and metonymic expressions on the other. Still, *heart* is more common in structures that bring its figurative meaning, especially the idiomatic one. In metaphors, *heart* is mainly specified and materialized as a machine, object, substance, feeling, which fully utilizes the figurative component in it. As for metonymy, it is only realized as a part for a whole, as in the case of metonymy heart for a person, which belongs to the model of body part for a person.

Key words: *collocation, idiomatic meaning, basis, conceptual metaphor, reification, universal metaphor*